

pelijk onderzoek heb gedaan — meer dan 20 jaar geleden — zijn mijn ogen voor dat „spel-element” in leven en werken voor goed open gegaan. Een pleidooi voor het samenspel mag mijn verhaal heten — een aanmoediging tot opgewekte ernst. Hoewel Huizinga, naar mijn gevoelen, het spel-element te sterk koppelt aan het middeleeuwse ridderspel acht hij — m.i. geheel terecht — in het begrippenpaar spel/ernst de positieve term het spel en de ernst de negatieve. Spel is van hoger orde, want ernst tracht spel uit te sluiten, maar spel kan zeer wel de ernst omsluiten.

Het spel in de wetenschap

Er is een tijd geweest dat de beoefening van de wetenschap een privilege was van de onbezorgden. Die tijd is lang voorbij. Nog wordt wel de beoefenaar van de wetenschap als een uitzonderlijk wezen gezien, verheven boven het gros van zijn medemensen; maar ook dat gevoel is aan het uitsterven. In de wetenschappelijke wereld kent men de eigen kringen van ingewijden, de gesloten groepen van wetenschappers die binnen hun domein een verzameling afspraken gemaakt hebben. Een soort spelgemeenschap met een eigen speelruimte, en eigen spelregels. Inclusief — ronduit gezegd — zijn mysterieuze kanten; de wetenschapsbeoefening blijft vervuld van haar eigen geheim; heeft in haar creatieve trek veel met de kunst gemeen; de beoefening eist een eigen spelgemeenschap, die zich in haar mysterie verschanst.

Kun je dan aan een wetenschap zo maar een spelkarakter toekennen, b.v. omdat een essentiële voorwaarde en kenmerk van het spel de „speelruimte” is; de opzettelijk afgegrensde kring, waarbinnen de spelhandeling verloopt en de spelregels gelden? Huizinga wijst die gedachte nogal gedecideerd af op grond van de overweging dat voor een kwalificatie als „spel” nog meer nodig is dan enkel de speelruimte. Het spel is tijdelijk, zegt hij, het loopt af en het heeft geen eigen doel buiten zichzelf; het wordt gedragen door een bewustzijn van blijde verpozing buiten de eisen van het gewone leven. En dit alles geldt van de wetenschap niet zomaar. Dit mag dan zo zijn maar de historicus Huizinga kiest dan te gedecideerd voor de continuïteit als kenmerk van de wetenschap en hij geeft te weinig ruimte aan de dynamiek erin. En juist die dynamiek spreekt mij als chemicus veel meer aan, wellicht omdat de chemie een vak is waarin nog steeds grandioze en in de cultuur ingrijpende ontdekkingen worden gedaan. Want wetenschap mag dan geen spel zijn, binnen haar eigen, door methodiek en regels gesloten territoire „speelt” de wetenschapper wel degelijk. Dat „spelen” in zijn vak is niet het